

СУЧАСНИЙ СТАН ФОРМУВАННЯ ТРАКТОРНИХ ПАРКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

П. В. Пивовар, к. е. н.,
М. А. Шлапак, аспірант*

Житомирський національний агроекологічний університет

Розглянуто сучасні процеси формування тракторних парків сільськогосподарських підприємств. Висвітлено динаміку придбання тракторів сільськогосподарськими підприємствами в розрізі потужності їх двигунів. Досліджено виробниче походження придбаних тракторів сільськогосподарськими товаровиробниками в розрізі двох компонент – кількісна та вартісна. Проаналізовано середню вартість 1 кВт/тис. грн відповідно до походження виробників тракторів.

Постановка проблеми. Нині вітчизняні сільськогосподарські товаровиробники знаходяться на стадії техніко-технологічної трансформації процесу виробництва, що пов'язано з модернізацією їх машинно-тракторних парків, враховуючи сучасні прогресивні технології вирощування сільськогосподарських культур. Ті підприємства, які швидше проходять цей процес, мають більше можливостей вижити в жорсткому ринковому середовищі, підтримуючи високий рівень конкурентоспроможності як продукції, що виробляється, так і підприємства в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Важливість вивчення даної проблеми підтверджується великою кількістю наукових розробок теоретичного і методичного характеру. У розробку даної проблеми значний внесок зробили провідні економісти-аграрники: Я. К. Білоусько, М. Г. Вергун, П. А. Денисенко, В. В. Марченко, Г. М. Підлісецький, П. В. Пивовар, В. О. Питулько, П. Т. Саблук, В. П. Ситник, В. С. Шибанін, В. П. Яковенко та інші.

Мета та методика дослідження полягає у виявленні сучасних процесів формування тракторного парку сільськогосподарських підприємств. Об'єктом дослідження є процеси формування та використання тракторного парку сільськогосподарських підприємств. Предметом дослідження – сукупність теоретичних, методичних і прикладних аспектів обґрунтування напрямів формування та підвищення ефективності використання машинно-тракторних парків сільськогосподарських підприємств. Для досягнення поставленої мети використовувалися статистичний (табличний) та абстрактно-логічний

* Науковий керівник – д. е. н., професор В. В. Зіновчук

метод (для узагальнення та систематизації теоретичних основ використання та формування МТП сільськогосподарських товаровиробників).

Виклад основного матеріалу. В рамках аналізу технічного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників технічними засобами розглянемо, який вплив здійснюють іноземні виробники технічних засобів на структуру ринку сільськогосподарської техніки України. Відповідно до інформації, що надає Державна служба статистики України, всі трактори поділяються на чотири групи: з потужністю до 40 кВт, в межах 40–60 кВт, в межах 60–100 кВт та понад 100 кВт. Кожна з даних груп відповідним чином співвідноситься з класифікацією енергетичних засобів згідно з міжнародним стандартом ГОСТ 27021-86 (СТ СЭВ 628-85). Відповідно до походження трактори можна класифікувати на трактори вітчизняного виробництва («Кий», «ТЯ-200 «Ярило», «ХТА», «ХТЗ» тощо), виробництва республіки Білорусь («Беларус», «МТЗ») та зарубіжного виробництва («Case», «Claas», «John Deere», «New Holland» тощо).

Враховуючи дані табл. 1 можна зробити висновок, що найсуттєвіше зменшення придбання спостерігалось в групах тракторів в межах 40–60 та 60–100 кВт – 55 та 44 % відповідно, тоді як в найменш потужній групі до 40 кВт спостерігалось збільшення на 27 %. Потрібно відміти, що зменшення кількості придбаних тракторів сільськогосподарськими підприємствами пов'язано із значним їх подорожчанням.

Таблиця 1

Динаміка придбання тракторів сільськогосподарськими підприємствами в розрізі потужності двигунів

Рік	Трактори всіх видів		з них потужністю, кВт							
			до 40		40–60		60–100		понад 100	
	од.	ціна, млн грн	од.	млн грн	од.	млн грн	од.	млн грн	од.	млн грн
2011	2983	1954,7	70	5,5	489	92,6	1346	288,1	1078	1568,7
2012	3010	2440,4	89	7,5	458	81,0	1423	696,8	1040	1655,1
2013	2788	1637,7	84	8,7	371	60,5	1216	325,8	1117	1242,7
2014	1822	1452,9	59	5,6	214	50,12	781	298,9	768	1098,2
2015	2095	2601,0	89	9,3	222	146,3	884	756,6	900	1688,8
2015 до 2011, %	70,2	133,1	127,1	171,0	45,4	158,1	65,7	262,6	83,5	107,7

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України.

В дослідженні проведено однофакторний кореляційно-регресійний аналіз виявлення залежності обсягів придбання тракторів сільськогосподарськими підприємствами від ціни на ці трактори, в результаті якого отримано таке рівняння регресії $y = -1,1576x + 3339,6$ з вірогідністю апроксимації (R^2) 0,7654. Тобто, при збільшенні ціни на 1 тис. грн кількість придбаних тракторів зменшується на 1,2 од.

У процесі дослідження встановлено, що в структурі придбаних тракторів потужністю до 40 кВт вітчизняні виробники займають 63 % від кількості та 60 % від вартості всіх тракторів групи, зарубіжного виробництва 37 та 40 % відповідно, тоді як тракторів виробництва Республіки Білорусь взагалі не представлено (табл. 2, 3).

Таблиця 2

**Виробниче походження придбаних тракторів
сільськогосподарськими товаровиробниками
(кількісна компонента)**

Виробниче походження	Рік										2015 р. до 2011р., %
	2011		2012		2013		2014		2015		
	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%	
Вітчизняне	290	9,7	197	6,5	167	6,0	215	11,8	250	11,9	86,2
Республіка Білорусь	1692	56,7	1712	56,9	1483	53,2	875	48,0	974	46,5	16,1
ЄС та США	645	21,6	748	24,9	834	29,9	501	27,5	649	31,0	100,6
Інші	356	11,9	353	11,7	304	10,9	231	12,7	222	10,6	65,5
Всього	2983	100	3010	100	2788	100	1822	100	2095	100	47,0

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України.

Кардинально інша ситуація в групі тракторів потужністю 40–60 кВт. Найбільшу частку кількості придбаних тракторів та їх вартості в даній групі займають виробники Республіки Білорусь – 77 % кількості та 62 % вартості тракторів групи; техніка зарубіжного виробництва становить відповідно 18 % кількості та 33 % вартості; вітчизняна техніка представлена в даній групі – 5 % у кількості та вартості тракторів групи.

Дещо схожа ситуація спостерігається у сегменті ринку тракторів з потужністю 60–100 кВт. Лідуючу позицію займають виробники тракторів Республіки Білорусь – 74 % кількості та 62 % вартості придбаних тракторів; на другому місці знаходяться зарубіжні виробники тракторів – 23 % кількості та 46 % вартості; вітчизняна техніка представлена в даній групі на рівні 2 % кількості та 2 % вартості тракторів групи.

Зовсім інша ситуація спостерігається на ринку тракторів потужністю понад 100 кВт. Лідерами на цьому ринку є зарубіжні виробники тракторів – 65 % кількості та 86 % вартості всіх тракторів групи; на другому місці знаходяться вітчизняні виробники тракторів, які займають 23 % кількості та 9 % вартості проданих тракторів групи (потрібно відміти, що вітчизняні виробники кожного року втрачають 5–7 % ємності ринку даної групи); за 5 років виробники тракторів Республіки Білорусь з 1 % завоювали 11 % кількості та 4 % вартості реалізованих тракторів цієї групи.

Таблиця 3

**Виробниче походження придбаних тракторів
сільськогосподарськими товаровиробниками
(вартісна компонента)**

Виробниче походження	Рік										2015р. до 2011р., %
	2011		2012		2013		2014		2015		
	Вар- ть	%	Вар- ть	%	Вар- ть	%	Вар- ть	%	Вар- ть	%	
Вітчизняне	146	7,5	65	3	58	4	101	7,0	196	8	134
Республіка Білорусь	321	16	322	13	286	17	209	14	453	17	141
ЄС та США	770	39	885	36	998	61	820	57	1674	64	217
Інші	717	37	1169	48	296	18	321	22	277	11	39
Всього	1954	100	2440	100	1637	100	1452	100	2601	100	133

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України.

Отже, лідерами на ринку тракторів всіх класів України за період дослідження були виробники Республіки Білорусь, які імпортували в Україну 46,5–57,4 % кількості всіх тракторів та лише 13–17 % вартості всіх тракторів, проданих в Україні за 2011–2015 рр. Така ситуація пояснювалась тим, що імпортні трактори Республіки Білорусь з кожним роком модифікуються та вдосконалюються свої, при цьому підвищувалась ефективність їх використання, економність та комфорт. При цьому ціна на техніку протягом 2011–2014 рр. майже не змінилась.

Зарубіжні виробники займають 31 % вартості всіх тракторів, куплених сільськогосподарськими товаровиробниками; при цьому забезпечують 64 % ємності ринку. Дана ситуація пояснюється високою вартістю зарубіжної техніки, а висока частка ринку демонструє надійність, ефективність та продуктивність такої техніки. Аграрії свідомо йдуть на такі дії, керуючись принципом «ціна – якість».

Висновки. Проведений аналіз показав, що в середньому всі трактори подорожчали на 50 % (на 46 % подорожчали трактори з

потужністю до 40 кВт, на 47 % – трактори з потужністю 40–60 кВт, на 58 % – трактори з потужністю 60–100 кВт та на 41 % – трактори з потужністю понад 100 кВт). При цьому, трактори вітчизняного та іноземного виробництва в середньому подорожчали на 18 %, тоді як трактори виробництва республіки Білорусь подорожчала на 35 %.

Потрібно відміти, що трактори вітчизняного виробництва за деякими позиціями подешевшали (понад 100 кВт). Це передусім пов'язано з тим, що такі трактори купують великі товаровиробники, які отримують значні прибутки, тому можуть дозволити собі купівлю високоєфективної, надійної та продуктивної сільськогосподарської техніки. В сучасних умовах дрібні товаровиробники можуть дозволити собі тільки малопотужні (до 40 кВт) та найдешевші вітчизняні трактори з-поміж всіх представлених на ринку тракторів.

Список використаних джерел

1. Іщук С. М. Машинно-тракторний парк сільськогосподарських підприємств: стан та використання / С. М. Іщук // Вісник ЖНАЕУ. – 2011. – № 1, т. 2. – С. 143–150.
2. Пивовар П. В. Методологічні основи аналізу економічної ефективності використання машинно-тракторного парку / П. В. Пивовар // Вісник ЖНАЕУ. – 2010. – № 2 (27), т. 2. – С. 42–52.
3. Пивовар П. В. Сучасний стан технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств Житомирської області / П. В. Пивовар // Вісник ЖНАЕУ. – 2011. – № 1, т. 2. – С. 134–143.
4. Підлісецький Г. Перспективи технічного забезпечення аграрного виробництва Київщини / [Г. Підлісецький, Я. Білоусько та ін.] // Техніка АПК. – 2003. – № 11. – С. 8–11.
5. Статистичний бюлетень ФБМ «Наявність сільськогосподарської техніки та енергетичних потужностей у сільському господарстві в 2013 (2014, 2015) році» / Відповідальний за випуск О. М. Прокопенко. – К., Державна служба статистики, 2013. – 43 с.